

26.4.2017

Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunta

ASIA: Asia: HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Koulutus ja tutkimus

Koulutuksen järjestäminen ja siitä saatavat korvaukset

Ehdotus järjestämislaiksi pitää sisällään ehdotuksen pykäliksi valtion koulutus- ja tutkimuskorvauksista. Tutkimuskorvausten osalta pykälät siirtyvät käytännössä sellaisinaan terveydenhuoltolaista (1326/2010) sillä erotuksella, että tutkimuskorvausta maksettaisiin jatkossa myös sosiaalitieteellisestä tutkimuksesta. Sen sijaan nykyisiä säännöksiä koulutuskorvauksesta muutettaisiin olennaisilta osiltaan. Suurimpana syynä muutoksiin on tarve laajentaa korvaukset sosiaalialan yliopistotasoiseen koulutukseen sekä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen ohjausvastuun siirtyminen opetus- ja kulttuuriministeriöstä sosiaali- ja terveysministeriöön 1.2.2015 alkaen.

Valtion koulutuskorvauksella korvataan nykyisellään palvelujärjestelmälle lääkäri-, hammaslääkäri-, erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta aiheutuvia kustannuksia. Nyt esitettävässä ehdotuksessa koulutuskorvausta laajennettaisiin koskemaan myös muita yliopistotasoisia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksia ja niihin liittyviä käytännön harjoitteluja. Tällä tarkoitettaisiin erityisesti sosiaalityöntekijöitä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yliopistotasoisia erikoistumiskoulutuksia ja muita pätevöittäviä ammatillisia jatkokoulutuksia. Lisäksi korvausta olisi mahdollista maksaa myös yliopistoille. Tämä laajennus on erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen osalta toteutettu terveydenhuoltolain muutoksella vuoden 2017 alusta. Ne koulutukset joihin korvausta maksettaisiin, määriteltäisiin tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta maksettavaa koulutuskorvausta on tarkoitus kehittää siten, että sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi sen avulla tosiasiallinen mahdollisuus ohjata koulutuksen toteutumista. Korvauksen laajentaminen koskemaan myös muita aloja on perusteltua (esimerkiksi sosiaalityöhön ja psykologiaan) liittyvällä erityisosaamisen tarpeella tulevassa integroidussa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteessa. Useilla yliopistotasoisilla aloilla erityisosaamisen kehittämistarve on ilmeinen samalla kun erikoistumiskoulutus ei resurssipulasta johtuen ole toteutunut toivotulla tavalla.

Korvaus suoritettaisiin yliopistollista sairaalaa ylläpitäville Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnille. Ne maksaisivat korvauksen edelleen muille koulutukseen osallistuville toimijoille siten kuin edellä mainitussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tarkemmin säädetään. Samalla näiden maakuntien tehtävänä olisi koordinoida palvelujärjestelmässä tapahtuvaa koulutustoimintaa omalla yhteistoiminta-alueellaan yhteistyössä muiden alueen maakuntien ja yliopistojen kanssa. Käytännössä koulutusta toteuttavat pääosin palvelujen tuottajat yliopistojen ohjauksessa. Palvelujen järjestämisvastuussa olevalla maakunnalla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus vaikuttaa oman järjestämisvastuunsa nimissä myös palvelujen tuottajien muuhun toimintaan kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamiseen, tässä tapauksessa koulutustoimintaan, koska sillä voi olla vaikutusta myös palvelujen tuottajien perustoimintaan.

Maakunnalle maksettavaan korvauksen suuruuteen sisältyisi jatkossa nykyistä enemmän harkintaa esimerkiksi kunkin alueen arvioidun koulutustarpeen perusteella. Korvauksen määräytymisen perusteet määriteltäisiin tarkemmin edellä mainitussa asetuksessa. Korvauksen maksamisen edellytyksenä olisi yhteistyöalueen maakuntien ja koulutusta antavien yliopistojen välinen koulutussopimus. Koulutussopimuksessa sovittaisiin tarkemmin maakuntien, yliopistojen ja palveluntuottajien välisestä yhteistyöstä koulutuksen järjestämisessä.

Sopimukset tehtäisiin yhteistyöalueittain kyseisellä alueella toimivien maakuntien ja yliopistojen kesken. Sopimus voisi olla yhteinen kaikille korvauksen piirissä oleville koulutuksille, tai se voitaisiin tehdä myös koulutusohjelmakohtaisesti. Koulutus sopimus ei estäisi yliopistoa hyväksymästä osaksi koulutusta myös muulla kuin sen omalla yhteistoiminta-alueella suoritettua koulutusta. Myös toisella kuin yliopiston omalla yhteistoiminta-alueella toteutuneesta koulutuksesta suoritettaisiin koulutuskorvaus, jos kyseisellä alueella olisi voimassa oleva koulutus sopimus ja muut koulutuskorvauksen maksamisen edellytykset täyttyisivät.

Maakunnalla ja palvelujen tuottajilla olisi velvollisuus osallistua koulutuksen järjestämiseen sekä antaa siihen tarvittavat tilat. Tältä osin säännökset vastaisivat nykyistä terveydenhuoltolakia.

Sote-alan koulutus tapahtuu sekä perusopetuksen että erityisesti ammatillisen jatkokoulutuksen osalta suurelta osin palvelujärjestelmässä ja siksi se aiheuttaa myös palvelujärjestelmälle kustannuksia. Tämä tullaan otta-
maan huomioon sote-rahoituskokonaisuutta pohdittaessa. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta maksetta-
vaan koulutuskorvaukseen on varattu vuoden 2017 valtion talousarvioon 94,14 miljoonan euron arviomäärä-
raha. Eri arvioiden mukaan korvaus kattaa tällä hetkellä noin 30–50 % todellisista palvelujärjestelmälle aiheu-
tuvista kustannuksista. Korvauksen laajentamisen koskemaan myös muita sosiaali- ja terveysalan erikoistu-
mis- ja pätevyttäviä koulutuksia on arvioitu aiheuttavan noin 6 miljoonan euron lisäkustannukset.

Osaamisen varmistaminen osana sote-uudistusta

Sote-uudistuksen onnistuminen perustuu henkilöstön ammattitaitoon. Maakunnissa ja alueilla on jo käynnis-
tetty useita sote-uudistuksen tarvitsemaan osaamiseen keskittyviä hankkeita, mutta valtakunnallinen koordi-
naatio osaamisen kehittämisen suunnista on vasta rakentumassa. Valtakunnan tason yhtenäistä tietoa ja koor-
dinaatiota sote-uudistuksen aiheuttamista osaamistarvemuutoksista kaivataan kipeästi erityisesti korkeakoulu-
kentällä, mutta myös ammatillisessa koulutuksessa. Muuttuviin palveluihin ja toimintatapoihin liittyy paljon
uusia osaamistarpeita. Niitä ollaan kartoittamassa yhdeksi kokonaisuudeksi ja tekemässä tarvittavat linjaukset
valtakunnan tasolla, jotta riittävä osaaminen pystytään varmistamaan sekä muutostilanteessa, mutta myös sen
jälkeen.

Sote-palveluiden integraatio, asiakaskeskeiset palvelut ja valinnanvapauden lisääminen muuttavat palveluita,
työnjakoja sekä osaamistarpeita. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhdessä
tunnistaneet erityisiksi haasteiksi sote-järjestelmän neuvonnan ja ohjauksen sekä kustannus- ja vaikuttavuus-
tietoisuuteen liittyvät henkilöstön osaamistarpeet. STM on jo edennyt muutosjohtamiseen keskittyvän koulu-
tuksen valmistelussa. OKM:llä on käynnissä hankkeita liittyen terveysalan kaksoistutkintoihin, sekä sosiaa-
lialan ja kuntoutusalan koulutuksien kehittämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeri tiedotti 6.4.2017 sosiaali- ja terveysalojen koulutuksen uudistamisprosessin
käynnistämisestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö tarvitsevat tässä prosessissa
laadittavien ”Sote-uudistus ja osaamisen kehittäminen” –linjausten valmisteluun kattavan tietoperustan, jonka
valmistelu on aloitettu. Linjausten yhteydessä kootaan kaikki olemassa oleva tutkimusnäyttö, kehittämishank-
keissa syntynyt tieto uudistuvista osaamistarpeista ja kuullaan palvelujärjestelmän huolia osaamisvajeista ja
vertailla sitä kansainväliseen näyttöön ja tuottaa esitys keskeisistä muutostarpeista sekä osaamisesta että kou-
lutustarjonnassa.

Esiselvitystyötä on tehty ja on käynnistetty vuoropuhelu yliopisto- ja ammatillisen perusopetuksen muutostar-
peista yhdessä OKM:n kanssa. Aihepiiristä teetetään selvitys osana valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoi-
mintaa. Siinä tullaan selvittämään mm. vastaako nykyinen ammattirakenne uusia tarpeita ja uutta sote-
palvelujen tuottamismallia ja missä määrin nykyinen koulutusjärjestelmä tuottaa sote-uudistuksen edellyttä-
miä ammatteja, tehtäväkuvia ja osaamista, erityisesti moniammallista ja integraation edellyttämää osaamista ja
mitkä ovat mahdolliset katvealueet. Sosiaali- ja terveysalojen uudistamisprosessin tavoitteena on ammatti-
henkilötoiminnan edellyttämän ydinosaamisen laadun nostaminen ja kehittäminen, geneeriset osaamisen uu-
distustarpeet (asiakasohjaus, sote-integroiva ajattelu) sekä uusien toimenkuvien mahdollisuudet. Samassa yh-
teydessä käydään eri toimijoiden kanssa läpi, miten maakuntien vastuulla oleva sote-yhteistyö korkeakoulujen

ja oppilaitosten tulisi jatkossa organisoida? Millä tavoin korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminta tukisi parhaimmalla tavalla uudistuvan sote-järjestelmän tarpeita?

Tutkimus ja kehittäminen

Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksen ja kehittämisen rooli on kiistaton sote-palvelujen ja käytäntöjen kehittämisen mahdollistajana. Kustannusvaikuttavat toimintamallit syntyvät nimenomaan kehittämisen ja tutkimuksen kautta. Tulokset saadaan hyödynnettyä, kun tulokset välittyvät myös tiedeyhteisön ulkopuolelle ja sosiaali- ja terveystoimijoiden rakenteisiin. Tieteen tila (2016) -raportissa ¹⁾ on jäsenNELTY tätä välittymistä kolmen eri reitin kautta: Tärkeää on 1) tiedon välittyminen tiedeyhteisön ulkopuolelle, tutkimustulosten välittyminen, mutta tärkeää on myös 2) yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus sekä 3) osaavat ihmiset. Jotta sosiaali- ja terveysala voi tehokkaasti toimia kasvun tekijänä, on luotava ja tuettava rakenteita, joiden avulla tutkimuksen ja kehittämisen tulokset tulevat mahdollisimman hyvin hyödynnettyä.

Maakuntarakenteessa maakunta vastaa, ohjaa ja koordinoi alueensa sosiaali- ja terveyshuollon kehittämisestä, alue ja organisaatorajat ylittävä kehittämisysteistyötä, koordinoi ja ohjaa tuottajatasolla tapahtuvaa, integroitua kehittämistyötä sekä tukee kuntaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Maakunta myös osallistuu kansalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja toimii yhteistyössä kuntien ja eri organisaatioiden kanssa. Lakiluonnoksissa viisi yhteistyöaluetta vastaavat alueellisesta yhteensovittamisesta kehittämisessä ja yhteistyössä sekä osaamistarpeen arvioinnista ja ammatillisen osaamisen kehittämiseen yhdessä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

Yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoituksen osalta säädetään, että sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee yhteistyössä erityisvastuualueiden tutkimustoimikuntien kanssa yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet nelivuotiskausittain aivan kuten ennenkin. Yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitus on korvaus palvelujärjestelmästä tehtävästä tutkimuksesta ja on käytännössä kliinisen lääketieteellisen tutkimuksen vahvistamista. Lisäksi lakiehdotuksen mukaan tutkimusrahoitusta maksettaisiin jatkossa myös sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. Rahoitusta myönnetään erillisiin painoaloihin mm. merkittävät kansanterveysongelmat, sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio.

Valtion rahoitus tällaiseen tutkimukseen myönnetään erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille. Ne päättävät tutkimusrahoituksen osoittamisesta tutkimushankkeille. Rahoitus maksetaan tutkimustoimikunnille sosiaali- ja terveysministeriön neljäksi vuodeksi kerrallaan tekemän päätöksen mukaisesti. Ministeriön päätös perustuu tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden toteutumiseen sekä tutkimuksen laatuun, määrään ja tuloksellisuuteen edellisellä nelivuotiskaudella.

Rahoitus tutkimus- ja kehittämistoimintaan toimintaan tulee monesta eri lähteestä (ml. STM eri momentit, kunnat ja kuntayhtymät, Suomen Akatemia, Tekes) ja sen riittävyys uusissa rakenteissa on turvattava. Paikallisesti on tehty eriomaista sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistyötä, mutta vaikuttavat käytänteet eivät ole levinneet tai juurtuneet toivotulla tavalla. Erikoissairaanhoidossa monimuotoista tutkimus- ja kehittämistoimintaa, mutta kliinisen tutkimuksen vahva perinne on yhä harvempien käsissä. Erityistukea vaativia painoaloja ovat mm. sosiaalitutkimus, sote-integraatio, perusterveydenhuolto, kliininen lääketieteellinen tutkimus, taloustutkimus, muu terveyden tutkimus, hyvän käytännön juurruttaminen.

Mahdolliset tiedustelut:

ylilääkäri Teppo Heikkilä, puh. 0295163238
neuvotteleva virkamies Saara Leppinen puh. 02951 63630

¹⁾ http://www.aka.fi/globalassets/30tiedepoliittinen-toiminta/tieteentila/aka_tieteen_tila_yksi.pdf

